

”Eihän kaatopaikkoja enää ole!”

Lasten akatemia pureutui jätehallinnan haasteisiin

■ **Lasten akatemian luento jätteistä ja jätteenkäsittelystä veti Tampereen yliopiston suureen luentosaliin harvinaisen innostuneen yleisön.**

Hilkka Vähänen

”Mistä tahansa voi tulla jätettä, jos sen laittaa paikkaan, johon se ei kuulu. Toisaalta mikään asia ei ole syntynään jätettä.”

Näin tiivistää jätteen paradoksaalisen olemuksen luennollaan Tampereen yliopiston professori **Olli Pyyhtinen**. Hän on mukana tutkimushankkeessa, jossa perehdytään jätteen ja jätehallinnan vaikutuksiin yhteiskunnan rakentamisessa ja muokkaamisessa.

”Esimerkiksi ruoka on lautasella herkullista, mutta jos sitä putoaa lattialle, se onkin jätettä.”

Sitten Pyyhtinen heijastaa seinälle kuvan upeasta hiekkarannasta, joka on täynnä meren huuhtomaa muovirooskaa.

”Hyi!”, parkaisee satapäinen kuulijakunta yhteen ääneen.

”Niinpä. Tällaisella rannalla ei teki si mieli kävellä”, professori vahvistaa.

Pyyhtinen jatkaa esityksensä havainnollistamista kuvallisesti, mikä on viisas ratkaisu, sillä kaikki yleisöstä eivät osaa lukea, ainakaan sujuvasti.

Tapahtuman järjestäjä on nimittäin Lasten akatemia, jonka koulutukseen osallistuvien yläikärajana on 10 vuotta. Toimittaja pääsi poikkeusluvalla mukaan 17. syyskuuta pidetylle jätetähtäilylle luennoille.

Seinälle ilmestyy kuva kokonaisuudesta muovirooskavuoresta.

”Tyynenmeren Malediiveillä on ihania paratiisisaaria, joihin olisi mu-

kava mennä lomalle. Mutta niiden vieressä on tällainen jätesaari”, luennoitsija paljastaa.

Tyrmistyttävä näky hiljentää kuulijat. Penkistä kohoaa viittaukseen yksinäinen käsi.

”Onko tuo meressä kelluva jätesaari vai onko ne roskat ihan oikealla saarella?”

Oikea saari se on. Vain kokonaan jätteen peitossa. Jätevuorten päällä erottuu ihmisen silhuetti. Hahmolla on surffilauta sylissä.

”Surffaa roskilla”, toimittajan vieressä istuva **Ansa Yli-Hemminki** muisee lumoutuneen kauhistuneena.

Kaikkea ei aina arvaa jätteeksi.

Pyyhtinen näyttää kuvaa vesilasiliisesta ja kysyy, kuka olisi valmis juomaan lasista. Käytännössä kaikkien kädet pomppaavat oitis pystyyn.

”Mutta entä jos kertoisin teille, että lasissa ei olekaan vettä vaan sylkeä. Moniko nyt joisi?”

Kätensä nostaa enää vain muutama yllytyshulluin. Loput irvistelevät ja pudistelevat hartioitaan.

Toisaalta jäte ei aina ole likaista eikä käyttökelpotonta.

Esimerkkinä Pyyhtinen esittelee brittiläisen **Barbara Francin** hienoja eläinveistoksia. Ne on rakennettu peltitölkeistä ja muusta metalliromusta, jota taiteilija on kerännyt ulkoiluttaessaan koiraansa kaupungin puistoissa.

Lapset osoittelevat innoissaan professorille, mitä kaikkea koiran ja oravan muotoisista patsaista löytyy. Haurukka! Ja toinenkin!

Jäte voidaan hyödyntää

Jätettä syntyy maailmassa väkisin, mutta siitä voidaan ja siitä pitää huolehtia.

”Jätöpussi, roska-astia, vessanpytty. Esimerkiksi ne ovat asioita, joilla

tuotetaan järjestystä. Ne sulkevat jätteet sisälleen ja suojelevat meitä joutumasta kosketukseen niiden kanssa”, professori kuvailee.

Jos jätteistä huolehtiminen lyödään laimin, syntyy isoja ongelmia.

”Jos ei siivoa omaa huonettaan eikä vie roskaa ulos, niin koko talo voi täytyä roskista. Sitten siellä ei ole enää hyvä olla”, yleisöstä myönnetään heti.

Pyyhtinen puolestaan kertoo, mitä tapahtui, kun Napolin jätteenkerääjät Italiassa menivät lakkoon vaatiessaan parempia työehtoja.

Kuvassa nainen yrittää lapsi sylissään tasapainoilla roskapussikasojen päällä, jotta pääsisi etenemään kadulla.

Tiedonhaluinen kuulija esittää otsa rypyssä kysymyksen: ”Miksi puhut kaatopaikoista? Eihän sellaisia ole enää olemassakaan.”

Pyyhtinen selittää, että kaatopaikkoja kyllä on, toki vähemmän kuin ennen. Nykyajan ihmiset kuitenkin yrittävät mieluummin kierrättää jätteet tai ainakin polttaa ne sähköksi ja talojen lämmittäjiksi.

Ihmeellistä on, että kun jätteet eivät ennen kelvanneet kenellekään, nyt ne ovat haluttua tavaraa ja iso bisnes.

Esimerkiksi Osloon tuodaan roskaa poltettavaksi ulkomailta asti.

”Oslo tarvitsee jätettä, sillä yli puolet kaupungin rakennuksista ja valtaosa kouluista lämmitetään jätteenpoltolla. Jäte on näin hyödyksi.”

Dramaattisessa kuvassa polttolaitoksen iso rautakoura kaappii jätettä uuniin.

”Mutta eikö polttamisestakin tule saastetta ilmaan? Ainakaan muovina ei saa polttaa, kun siitä tulee myrkyhöyryjä”, huomauttaa valistunut opiskelija.

”Ilmaan vapautuvan saasteen määrää yritetään minimoida”, luennoitsija vastaa ja kertoo polttamisessa olevan

Hilkka Vähänen

kyllä muita haittoja: siinä tuote tuhoaan ja menetetään pysyvästi.

”Silti on parempi, että materiaali käytetään jollakin tavoin uudestaan hyväksi sen sijaan, että se jäisi olemaan turhanpäiväisenä tiellä.”

Ansa Yli-Hemminki nyökkäilee hyväksyvästi. Juuri niin.

Lopuksi kuullaan osallistujien henkilökohtaisia jätetekemuksia, joita riittää. Yhden kummitädin taloremontissa löytyi takapihan mullasta kasoittain ihonhoitopurkkeja, toinen on auttanut keräämään roskia vieraisen opiskelija-asuntolan juhlien jäljiltä.

Yliopisto tutuksi

Luennon päätyttyä Yli-Hemminki, 7, kertailee kuulemaansa. Etenkin jätesaaret ja -vuoret mietityttävät yhä.

”Olisi ihan ällöä kävellä paljain jaloin roskissa ja kakkavaipoissa. Varmaan ne saaret haisevatkin”, hän arvioi.

Esiityksensä jälkeen myös professori on tyytyväinen.

”Tämä oli todella kivaa”, Pyyhtinen sanoo.

”Etukäteen kyllä kauhistutti astua mukavuusalueen ulkopuolelle. Lapsiyleisölle esiintyessä ei voi käyttää termejä, joilla on tottunut puhumaan. Piti kuvallistaa ja konkretisoida, mutta näin opin, että samoja konsteja voi hyödyntää aikuistenkin kanssa. Ja yleisö oli hienosti mukana”, Pyyhtinen hymyilee ja kiittelee Lasten akatemian konseptia.

”Se tekee yliopistoa lähestyttäväksi jo varhaisessa vaiheessa. Kun lukioikäinen sitten pohtii, mihin päin jatkaa, niin korkeakoulu on jo tuttu juttu.”

Yli-Hemminki tiesi ennestään, että yliopisto on ”aikuisten koulu”, jota jotkut hänen tuttavistaankin ovat käyneet. Professorilta tuli lisätietoa: ero tavalliseen kouluun on se, että yliopiston opettaja on itse tutkinut juuri sitä aihetta, josta kertoo.

Ansa Yli-Hemminki oppi Lasten akatemian luennolla paljon uutta. ”Jätevuoret ja muoviroskat on ihan ällöjä. Ei huvittaisi kävellä niiden päällä paljain jaloin.”

Tutkijan ammatti kuuluu myös Yli-Hemmingin tulevaisuuden vaihtoehtoihin, sillä hän toimii harrastelijatutkijana jo nyt. Kiinnostava kohde oli muun muassa sylkikaskaan pallokka, jonka sisältä löytyi toukka.

”Yliopistossa tutkisin esimerkiksi dinosaurusten luita. Ne eivät tietenkään ole jätettä.”

Vaihtoehtoisia tutkimusaiheita esitellään Lasten akatemian luennoilla ympäri vuoden. 7–10-vuotiaille tarkoitettua akatemiaa isännöivät Tampereen yliopistot, Tampereen Lumate-keskus ja kaupungin kulttuuri- ja museopalvelut. Tilaisuuksiin on vapaa pääsy. □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.
hilkka.vahanen@gmail.com